

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ РАДІОЕЛЕКТРОНИКИ**

Кафедра Програмної інженерії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету КН

А.Л.Єрохін

(підпис, ініціали, прізвище)

15.09.2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**МАТЕМАТИЧНЕ ТА КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ОСЦИЛЮЮЧИХ
СИСТЕМ**

(шифр і назва навчальної дисципліни)

рівень підготовки – другий (магістерський)

спеціальність 121 «Інженерія програмного забезпечення»
(шифр і назва спеціальності)

освітньо-наукова програма Інженерія програмного забезпечення

інститут, факультет Комп'ютерних наук

Харків - 2020

Розробник: А.Г. Руткас, проф. каф. ПІ, д.ф.-м.н., професор

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри Програмної інженерії

Протокол № 1 від « 1 » 09 2020 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Дудар З.В.
(ініціали, прізвище)

Керівник групи забезпечення якості

(підпис)

Лесна Н.С.
(ініціали, прізвище)

Схвалено методичною комісією факультету КН.

Протокол від « 15 » 09 2020 р. № 2

Голова методичної комісії

(підпис)

Лановий О.Ф.
(ініціали, прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни*	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС* - 4	Обов'язкова	
Модулів** - 2	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2	2-й	
Індивідуальних завдань* : ЗГЗ та КР курс. робота (проект)	Семестр	
Загальна кількість годин* 120	3-й	
	Кількість годин	
	60 годин	
	Навчальні заняття: 1) лекції, год.	
Мова навчання: українська	30 год.	
	2) практичні, год.	
	4 год.	
	3) лабораторні, год.	
	16 год.	
	4) консультації, год.	
	10 год.	
	Самостійна робота, год.	
	60 год.	
	в тому числі: 1) РГЗ та КР, год.	
	2) курсова робота (проект), год.	
Вид контролю: залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу є вивчення і засвоєння принципів та зразків математичного та комп'ютерного моделювання осцилюючих систем, зокрема, радіотехнічних, механічних, робототехнічних, фінансово-економічних, біологічних, екологічних, соціально-демографічних, а також засобів програмного забезпечення відповідних математичних моделей.

Завдання дисципліни: за результатами вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

типів методи математичного та комп'ютерного моделювання осцилюючих систем засобами диференціальних рівнянь та скінченно-різницевого співвідношень; прийоми та методи оцінювання адекватності математичних моделей; структуру та класифікацію математичних та комп'ютерних методів аналізу складних осцилюючих систем;

вміти:

здійснювати чисельний аналіз та графічне зображення поведінки станів осцилюючих систем, надавати їм специфічні позначення, терміни і інтерпретацію; застосовувати пакети прикладних програм для аналізу осцилюючих систем та візуалізації отриманих результатів;

володіти:

сучасними технологіями розробки програмного забезпечення для аналізу осцилюючих систем, їх використання в комп'ютерній інженерії для аналізу та модифікації математичних та комп'ютерних моделей осцилюючих систем у галузях радіотехніки, робототехніки, біології, екології та ін.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вимушені коливання осцилятора.

Тема 1. Вступ. Предмет і мета курсу.

Тема 2. Математичні моделі вимушених коливань в механіці, робототехніці, радіотехніці.

Тема 3. Аналіз коливань гармонічного осцилятора.

Тема 4. Вільні та вимушені коливання осцилятора з дисипацією енергії.

Тема 5. Моделювання перехідних режимів радіотехнічних фільтрів.

Тема 6. Обчислення станів лінійних дескрипторних систем – невироджених і вироджених.

Змістовий модуль 2. Моделювання та аналіз систем за допомогою марківських ланцюгів.

Тема 7. Елементи теорії марківських ланцюгів.

Тема 8. Поглинаючі марківські ланцюги, їх властивості та застосування.

Тема 9. Моделі послідовного схрещення в генетиці.

Тема 10. Стохастичний аналіз послідовного схрещення.

Тема 11. Послідовне парне схрещення і його наслідки.

Тема 12. Відкрита модель економіки Леонтьєва.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	конс	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Вимушені коливання осцилятора												
Тема 1. Вступ. Предмет і мета курсу.	6	2				4						
Тема 2. Математичні моделі вимушених коливань в механіці, робототехніці, радіотехніці.	8	2				6						
Тема 3. Аналіз коливань гармонічного осцилятора.	10	2		2		6						
Тема 4. Вільні та вимушені коливання осцилятора з дисипацією енергії.	12	2		2	2	6						
Тема 5. Моделювання перехідних режимів радіотехнічних фільтрів.	14	2	2	2	2	6						
Тема 6. Обчислення станів лінійних дескрипторних систем – невироджених і вироджених.	10	2		2		6						
Разом за змістовим модулем 1	60	12	2	8	4	34						
Змістовий модуль 2. Моделювання та аналіз систем за допомогою марківських ланцюгів												
Тема 7. Елементи теорії марківських ланцюгів.	10	2		2		6						
Тема 8. Поглинаючі марківські ланцюги, їх властивості та застосування.	10	2	2	2		4						
Тема 9. Моделі послідовного схрещення в генетиці.	8	2		2		4						
Тема 10. Стохастичний аналіз послідовного схрещення.	12	4		2	2	4						
Тема 11. Послідовне парне схрещення і його наслідки.	10	4			2	4						
Тема 12. Відкрита модель економіки Леонтьєва.	10	4			2	4						
Разом за змістовим модулем 2	60	18	2	8	6	26						
Усього годин	120	24	4	16	10	60						

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
1	Моделювання перехідних режимів радіотехнічних фільтрів.	2	
2	Поглинаючі марківські ланцюги, їх властивості та застосування.	2	
	Разом	4	

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
1	Осцилятор та його застосування	8	
2	Марківські ланцюги та їх властивості	4	
3	Застосування марківських ланцюгів	4	
	Разом	16	

Електронних

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Підготовка до практичних занять	6	
2	Підготовка до лабораторних занять	18	
3	Самостійне вивчення додаткових матеріалів за темами курсу згідно рекомендаціям методичних вказівок	18	
4	Самостійний реферативний пошук в електронних ресурсах	18	
	Загальна кількість	60	

8. Індивідуальні завдання

8.1 Розрахунково-графічні завдання (РГЗ) та контрольні роботи (КР) – не передбачені планом.

8.2 Курсова робота – не передбачена планом.

9. Методи навчання

- Пояснювальне-ілюстративний метод (проведення лекцій).
- Практичний метод (проведення лабораторних робіт та практичних занять).
- Робота з навчально-методичною літературою (самостійне опрацювання заданих розділів).
- Самоконтроль (виконання самостійних завдань).
- Універсальний метод, що поєднує самостійну роботу під час практичних занять з інструктуванням з боку викладача.

10. Методи контролю та рейтингова оцінка за дисципліною

- Усне опитування в індивідуальній формі.
- Усне опитування у фронтальній формі, коли студенти відповідають з місця, доповнюючи один одного.
- Письмовий контроль у вигляді відповідей на запитання, розв'язання задач під час виконання практичних робіт.
- Практичний контроль – виявлення вмінь і навичок під час практичних занять.

10.1 Розподіл балів, які отримують студенти (Кількісні критерії оцінювання)

Вид заняття/ контрольний захід	Оцінка $O_{\text{сем}}$
ПЗ №1	4-6
ЛБ № 1	22-38
Контрольна точка 1	26-44
ПЗ №2	4-6
ЛБ № 2	12-20
ЛБ № 3	12-20
Контрольна точка 2	28-46
Індивідуальний реферативний пошук	6-10
Всього за семестр	60-100

Формою підсумкового контролю для дисципліни «Математичне та комп'ютерне моделювання осцилюючих систем» є *іспит*.

10.2 Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- володіти інформацією про математичне моделювання осцилюючих систем і принциповими можливостями застосування аналізу відповідних моделей у реальних динамічних системах радіоелектроніки, робототехніки, біології, екології, соціально-економічній сфері;
- володіти інформацією щодо алгоритмічного і програмного забезпечення розглянутих моделей, використання для аналізу моделей типових пакетів прикладних програм;
- володіти термінологією та позначеннями наступних моделей: гармонічного осцилятора; осцилятора з сильним, слабим і граничним згасаннями; довгочасного прогнозування погоди і кліматичних змін за допомогою марківських ланцюгів; стохастичного блукання частинки по вузлам решітки; стохастичного блукання істоти у лабіринті; логістичної моделі динаміки

популяції;

- на підґрунті здійсненого аналізу надавати варіанти практичних рекомендацій відносно корегування та управління параметрами об'єктів.

Необхідний обсяг умінь для одержання позитивної оцінки:

- вміти моделювати реальні осцилюючі системи з використанням методів опису та аналізу осцилюючих систем в екології, біології, економічній сфері;
- вміти розв'язувати практичні задачі щодо гармонічного осцилятора, коливання маятника на пружині, радіотехнічного контуру, осцилятора з сильним, слабим і граничним згасанням;
- вміти розв'язувати практичні задачі з використанням теорії марківських ланцюгів;
- використовувати пакети прикладних програм для аналізу математичних моделей.

10.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно D, E (60-74). Мати мінімум знань та вмінь. Виконати та захистити усі лабораторні роботи. Відпрацювати та захистити всі лабораторні роботи відповідно на кількість балів від 60 до 74. Знати термінологію курсу, формулювання і постанову основних задач, моделей та їх цільове призначення.

Добре C (75-89). Знати основні теми дисципліни. Відпрацювати і захистити всі лабораторні роботи відповідно на кількість балів від 75-89. Вміти вирішувати всі задачі, шл розглядались на лабораторних і практичних заняттях. Володіти на оцінку «добре» знаннями та умінями з попереднього переліку на 6 позицій.

Відмінно A, B (90-100). На відмінно знати теорію всіх 15 тем дисципліни. Відпрацювати і захистити на відмінно всі лабораторні роботи. Орієнтуватися в друкованих підручниках і посібниках за повним списком рекомендованої літератури. Вміти порівнювати ефективність різних алгоритмів розв'язання модельних рівнянь і оцінювати адекватність моделей.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для іспиту	для заліку
96-100	A	відмінно добре задовільно	зараховано
90-95	B		
75-89	C		
66-74	D		
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11 МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

11.1 Базова література

1. Moghadas S.M., Jaberi-Douraki M. Mathematical Modelling: A Graduate Textbook. Wiley, 2018. – 192 p.
2. Hofbauer O., Sigmund K. The Theory of Evolution and Dynamical Systems: Mathematical Aspects of Selection. - London Mathematical Society Student Texts, Series Number 7, Cambridge University Press, 1988. – 352 p.
3. Kemeny J.G., Snell J.L., Thompson G.L. Introduction to Finite Mathematics. – Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1974. – 488 с.
4. Корж О. П. Основи еволюції. Навчальний посібник. – Суми : Університетська книга, 2006. — 380 с.
5. Bender E.A. An Introduction to Mathematical Modeling. Dover Publications, 2012. – 453p.

11.2 Допоміжна література

1. Kramer O. A brief introduction to continuous evolutionary optimization. – Heidelberg-New York-Dordrecht-London: Springer, 2014. – 94 p.
2. C.R. Townsend, J.L. Harper, M. Begon. Ecology. - Springer, Berlin, 2003. – 647 p.

12 Інформаційні ресурси

Математичні пакети MATCAD, MATLAB